

Viitaten Sote- ja maakuntauudistusta koskevan HE 15/2017 käsittelyyn hallintovaliokunnassa 16.3.2017

Sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanon kustannukset ja aikataulu tietojärjestelmien näkökulmasta

Yleistä

Toimivat tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonkulku tukevat maakuntien vastuulle siirtyvien palveluiden asiakaslähtöistä digitalisointia ja osaltaan edistävät palveluiden saatavuuteen, vaikuttavuuteen sekä kustannuskehityksen hillintää koskevien tavoitteiden saavuttamista. Uudistuksen toteutus tulee kuitenkin lisäämään huomattavasti tietojärjestelmäratkaisujen uusimisen, kehittämisen ja alueellisen yhtenäistämisen vaatimuksia. Näiden edellyttämät investointitarpeet ovat merkittäviä. Maakuntiin yhdistyy sekä valtion, maakuntien että kuntien toimintoja, joilla jokaisella on lähtötilanteessa omat tietojärjestelmänsä. **Maakuntien ICT-järjestelmien yhteensovittaminen tulevana vuosina on mittava operaatio**, joka vaatii laajaa suunnittelua ja realistisia toteutusten siirtymäaikoja. **Tämä edellyttäisi** nk. suoran valinnan palveluiden valinnanvapausmallin ja muiden kuin sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanosta aiheutuvien välttämättömien tietojärjestelmämuutosten **siirtymäaikojen pidentämistä 1.1.2021 asti**.

Tietojärjestelmämuutosten kustannukset ja rahoitus

Kustannusarvio maakuntien muodostamiseen ja palvelutoiminnan jatkuvuuden turvaamiseen liittyvien **välttämättömien kertaluonteisten ICT-muutostalouksien suuruudesta vuosina 2018-2020 on vähintään 500 milj. euroa**, josta merkittävä osa tarvittaisiin muutosten käynnistämiseen jo syksyllä 2017. Tämän lisäksi nykyisten tietojärjestelmien uudistamisen kustannukset **pidemmällä aikavälillä vuosina 2018-2026 ovat arviolta 1-2 mrd. euroa**. Vertailuna todettakoon, että maakunnille siirtyvien tehtävien ICT-menot ovat vuositasolla yhteensä arviolta 650 miljoonaa euroa (2016).

Tietohallintoa ja ICT-ratkaisuja koskevien valmistelutehtävien riittävän rahoituksen puute uhkaa hidastaa ja pahimmillaan pysäyttää koko uudistuksen etenemisen jo vuoden 2017 aikana. ICT-muutosten valmisteluun on valtion talousarviossa myönnetty tällä hetkellä alle 10 milj. euroa, kun tarve olisi jo loppuvuodelle 2017 on moninkertainen. Tilanteessa, jossa palveluiden järjestämis- ja tuotantovastuut ovat siirtymässä uusille organisaatioille, ei lisäinvestointitarpeita voida jättää kuntien ja kuntayhtymien kannettavaksi. Rahoitusvastuiden epäselvyydet uhkaavat lisäksi hidastaa tai keskeyttää käynnissä olevien tietojärjestelmäratkaisujen uudistamishankkeiden etenemisen ja näin ollen viivästyttää niihin liittyvien taloudellisten hyötyjen toteutumisesta.

Valinnanvapausmallin ja palvelutuotannon yhtiöittämisen vaikutukset tietojärjestelmiin

Lausuntokierroksella oleva valinnanvapausmalli sisältää **suuria riskejä tietojärjestelmätoteutusten näkökulmasta**, mikäli lainsäädännöllä ei selkeästi mahdollisteta maakunnallisesti yhtenäisten tietojärjestelmien hyödyntämistä. Tällä hetkellä tulevissa maakunnissa on jo käytössä koko maakunnan kattavia alueellisia asiakas- ja potilastietojärjestelmiä ja niiden kehittämiseen on panostettu merkittävästi. Mikäli maakunta ei voi tarjota valinnanvapauden piiriin kuuluville tuottajille hyödynnettäväksi yhtenäisiä ratkaisuja edes niissä tapauksissa joissa tuottajilla ei ole mahdollista näitä itsenäisesti järjestää, voi tämä lisäksi muodostua tuottajaksi pääsyn esteeksi erityisesti pienille ja keskisuurille yksityisen ja kolmannen sektorin tuottajille.

Valinnanvapausmalli ja siihen sisältyvä palvelutuotannon yhtiöittämisvaatimus sisältää suuria riskejä, jotka voivat johtaa ICT-ratkaisujen pirstaloitumiseen ja kustannustehottomaan toteutuskäytäntöön vaikka hallitusohjelman alkuperäinen tavoite on päinvastainen (vähentää tietojärjestel-

mien määrää). **Valinnanvapausjärjestelmän toteuttamisen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten toteuttaminen sekä käytössä oleviin tietojärjestelmiin, että uudistuksen yhteydessä tarvittaviin uusiin ratkaisuihin kestää vähintään 2-3 vuotta valinnanvapausmallia koskevien yksityiskohtien tarkennuttua.** Tämän johdosta myös valinnanvapauden edellyttämien tietojärjestelmäratkaisujen hallitun toteuttamisen näkökulmasta **olisi tärkeää, että valinnanvapausmalliin siirtyminen olisi vaiheistettu ja toimeenpanolle varattaisiin riittävästi aikaa ja että tietojärjestelmäratkaisujen toimivuus ehdittäisiin todentaa ennen laajoja käyttöönottoja.** Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että valinnanvapautta voitaisiin edistää jo lyhyellä aikataululla palvelusetelijärjestelmän laajentamisella, jossa suurin osa tarvittavista tietojärjestelmäratkaisuista on olemassa. Laajemmin perustason suoran valinnan palveluissa valinnanvapausmalli voisi astua voimaan vasta 1.1.2021 lukien.

Välttämättömien muutuskustannusten hillitsemiseksi olisi tärkeää myös arvioida ennen uusien tietojärjestelmäratkaisujen toteutuspäätöksiä sitä, missä laajuudessa lähtötilanteessa kuntien ja kuntayhtymien laajassa käytössä olevia palvelusetelien ja ostopalvelutoiminnan tietojärjestelmäratkaisuja, voitaisiin edelleen kehittää vastaamaan myös uusia vaatimuksia.

Rinnakkaislainsäädännöstä seuraavien muutosten minimointi ja kansallinen koordinaatio

Sote- ja maakuntauudistuksen toteuttamiseen liittyvien tietojärjestelmämuutosten lisäksi myös uudistuksen rinnalla jo voimassa oleva ja valmisteltava lainsäädäntö asettaa vaatimuksia muutoksen valmistautuville kuntaorganisaatioille ja perustettaville maakunnille. **Samanaikaisia muutoksia aiheuttavat mm. sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden (KANTA) käytön laajennukset, kansallisen palveluarkkitehtuurin (KAPA) käyttöönotto, hallinnon turvaverkkoa (TUVE) sekä turvallisuusviranomaisten yhteisiä tietojärjestelmiä (KEJO ja ERICA), sekä mm. tietosuoja-asetuksen kansallinen toimeenpano.**

Sote- ja maakuntauudistuksen rinnalla tapahtuvien lakisäätöisten tietojärjestelmämuutosten käyttöönottojen **siirtymäaikojen tulisi olla riittävän pitkiä, jotta muutokset voidaan suhteuttaa sisällöllisesti ja aikataulullisesti sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanoon toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevällä tavalla.**

Lisätietoja

Karri Vainio

Erityisasiantuntija

Suomen Kuntaliitto ry

+358 50 387 1620

karri.vainio@kuntaliitto.fi